

**Ölümü 74 yıldır tartışılan
Mustafa Suphi'nin hiçbir yerde
yayınlanmamış, tarihe ışık
tutan fotoğrafları...**

Paris'te politika eğitimi gören Mustafa Suphi, aslında aristokrat bir ailenin çocuğu. Babası hem Osmanlı'nın hem Cumhuriyet döneminin valisi.

Mustafa Suphi'nin 'sır' albümü...

● İlk Türk Komünist Partisi'nin kurucularından... İlk faili meçhul cinayet kurbanlarından... Ölümünün üzerinden 74 yıl geçmesine rağmen, akıbeti ve amaçları sürekli tartışılan, günışığına çıkmayan Mustafa Suphi...

Önay
YILMAZ

●1921'de Sovyetler Birliği'nden tekneyle Türkiye'ye gelirken, Trabzon açıklarında öldürülüp denize atılan Mustafa Suphi'nin yaşamına dair önemli ipuçları veren fotoğraflarını ilk kez Milliyet ele geçirdi. ●5. sayfada

MM. 1.5.95

Milliyet

1 Mayıs 1995

Pzt.

POLEMİK

Mustafa Suphi'nin yayınlanmamış fotoğrafları

Sİ

Türkiye'r

Önay
YILMAZ

Mustafa
rinden 74 yıl
bir zaman t
hep tartışıl
bi, hiçbir za
ne ilişkin b
madı. "İlk T
Mustafa Su
ailenin çocu
Milliyet'in t
ya çıkardığı
bu gerçeği c

Yeğeni I
lamaları; M
si, İstanbul
kimliği ve a
ne ilginç ip

Mustafa
Rıza Bey,
lin valiliğin
den "Beyef
den Ali Rı

Ölümündeki esrar perdesi bugün bile aralanamayan Mustafa Suphi, kamuoyunda üstteki fotoğrafıyla tanındı.

Mustafa Suphi'nin bugüne kadar korunmuş çalışma masası.

Suphi'nin babası Ali Rıza Özütürk Samsun Valisi'yken.

Suphi'nin kızkardeşi Fitnat Hanım'ın kızı Leyla Gürgün

İlk ölümden kalanlar

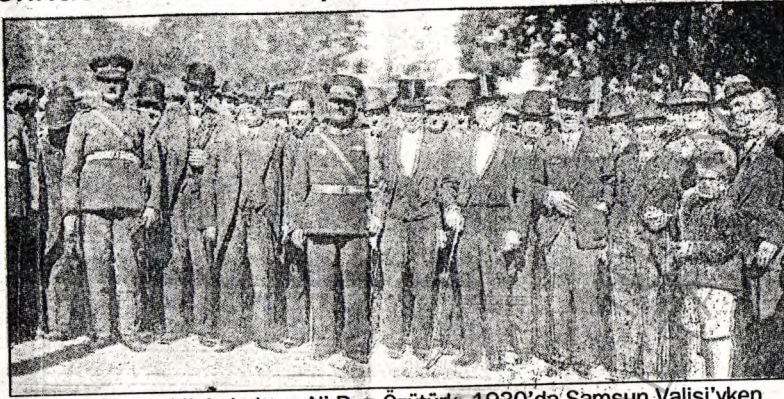
nin ilk Komünistlerinden Mustafa Suphi olayı 74 yıldır tartışılıyor

İLK Türk Komünist Partisi'nin kurucusu ve ilk faili meçhul cinayet kurbanı. Bu iki özelliği, **Mustafa Suphi**'nin yıllardır ilgi odağı olmasını sağladı.

Suphi ölümünün uzun geçmesine karşın hiç tozlu raflarda kalmadı. Ama tıpkı ölümü gı zaman kendisi ve ailesi-bilgiler gün ışığına çık-Türk komünistleri'nden **Suphi**'nin aristokrat bir uğu olduğu öğrenilmedi. tozlu albümlerden orta-ğı fotoğraflar, az bilinen ortaya koyuyor.

Leyla Gürgün'ün açık **Mustafa Suphi**'nin aile- ul'daki yaşantısı, siyasi aristokrat yaşamı üzeri- puçları veriyor.

Suphi'nin babası **Ali Osmanlı** döneminde 9 i- ni yaptı. "Paşa" rütbesin- efendi" rütbesine terfi e- iza Bey, Cumhuriyetin i-

Mustafa Suphi'nin babası Ali Rıza Özüttürk, 1930'da Samsun Valisi'yken, Cumhuriyet Bayramı törenleri sırasında görülüyor.

lanından sonra "**Özüttürk**" soyadı- nı aldı. Fesini çıkartıp frak giyerek, bu kez Cumhuriyet hükümetinin valisi olarak görevini sürdürdü.

Ali Rıza Özüttürk, Samsun şe- hir reisi (belediye başkanı) **Halil Hilmi Efendi**'nin kızı **Memnune Hanım**'la olan evliliğinden doğan 9 çocuğunun 7'sini dönemin zor u- laşım koşullarında, görev tayinleri sırasında yitirdi. 1953'de İstan- bul'da yaşama veda etti.

Giresun'da 1883'de doğan **Mustafa**

Suphi, ilköğrenimini babası- nın valilik yaptığı Kudüs ve Şam'da, lise öğrenimini Erzurum'da yaptı. **Suphi**, daha sonra İstanbul'da hukuk, Paris'te politika okudu. Çeşitli gazetelerde muha- birlik yapan **Suphi**, 1914'de kuru- luş hazırlıklarına başlanan TKP nedeniyele Sinop'a sürgün edildi. Daha sonra Sovyetler Birliği'ne ka- çan **Suphi**, arkadaşlarıyla Bakü'de TKP'yi kurdu.

YARIN: AİLESİ ANLATIYOR

Nasil öldürüldü?

KURTULUŞ Savaşı'nda Sovyetler Birliği ile yakın i- lişkide bulunan **Mustafa Suphi**'nin, Meclis'te partisini temsil etmek için **Mustafa Kemal**'den davet aldığı öne- sürüldü. Trabzon'a geçen **Mustafa Suphi**'yle 14 arka- daşı, protestocu bir grup ta- rafından taciz edilerek tören meydanı yerine doğrudan is- keleye götürülüp bir motora bindirildiler. **Yahya Kap- tan**'ın yönlendirdiği grup, Trabzon açıklarında **Mustafa Suphi** ve arkadaşlarını öldü- rüp denize attı. **Mustafa Suphi**'nin ölümü, geride bir dizi cevaplanmamış soru bi- raktı. Olay, Erzurum'da baş- layıp Trabzon'da süren pro- testolar "münferit" bir gru- bun komplosu muydu, bir türlü aydınlatılmadı.

Bilinen tek şey olayın, Türkiye'nin siyasi tarihine girmiş ilk ünlü faili meçhul cinayet olması.

Suphi'nin kızkardeşi Fitnat Hanım, Paris'in ünlü modaclarının elinden çıkma batılı giysileriyle.

M. Suphi'den son telgraf

Mustafa Suphi'nin yeğeni Leyla Hanım anlatıyor: "Dayımdan gelen 'Vatana dönüyorum. Karımı da sizlere tanıştırmak üzere getiriyorum, zaten oraları çok özledim' telgrafi evde bayram havası estirdi. Sonra meydana gelen olaylar ise, mutluluğumuzu derin bir kedere çevirdi"

Önay YILMAZ - İSTANBUL

TÜRK Komünist Partisi'nin kurucusu Mustafa Suphi'nin yeğeni Leyla Gür-gün, 74 yıldır sır gibi saklanan "Suphi'nin ailesi ve özel yaşamı" konusundaki suskunluğunu ilk kez Milliyet'e bozdu.

Dayısının İstanbul'daki yaşantısını anlatan Leyla Hanım, bugüne kadar niçin suskun kaldıklarını anlatırken şunları söyledi:

"Suphi'nin babası Ali Rıza Bey, Osmanlı döneminin valisiydi. Kudüs, Şam, Lonya gibi o zamanın önemli Osmanlı vilayetlerinde valilik yapmıştı. Ancak kendisi, Atatürk'ü cumhuriyetin kuruluş aşamasında gizli gizli desteklemişti. Daha sonra da Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet Türkiye'sinde valilik görevini sürdürmüştü."

Anlatırken zaman zaman heyecanlanan Leyla Güngör derin bir nefes alıp birkaç saniye dinlendikten sonra kaldığı yerden devam ediyor:

"Ali Rıza Bey'in oğlunun ailenin konumuna ve yaşantısına taban tabana zıt bir ideolojiye gönül vermesi ve bu uğurda dramatik bir şekilde aralarından ayrılması karşısında Ali Rıza Bey'in duyguları ve düşünceleri konusunda yorum yapmak maalesef çok zor. Çünkü bu konu çocukluk ve gençlik çağlarında evde hemen hemen hiç açılmadı. Hayal meyal 'öğrencilik yıllarında Paris'teki akımlardan etkilenmiş' gibi yorumlar hatırlıyorduk. Ailenin büyükleri, derin acılarını sessiz ve vakur şekilde yüreklerine gömmeyi ve hiç bahsetmemeyi tercih ettiler.

Benim de dahil olduğum ve koyu Atatürkçü yetiştirilen sonraki kuşaklar ise, hayatın sıkıntıları arasında konuşmaya uzak kaldılar ve ilgi gösterme fırsatı bulamadılar. Ancak onu hiçbir zaman unutmayan ve çok seven kardeşi yani benim annem Fitnat Hanım, Suphi'ye ait özel eşyalarla elde kalan fotoğrafları saklamayı başardığını ve bugüne kadar geldiğini söylüyor.

Fitnat Hanım'ın kızı Leyla Gür-gün, annesinin kardeşi Mustafa Suphi'ye ait özel eşyalarla elde kalan fotoğrafları saklamayı başardığını ve bugüne kadar geldiğini söylüyor.

satını bulamadılar. Ancak onu hiçbir zaman unutmayan ve çok seven kardeşi yani benim annem Fitnat Hanım, Suphi'ye ait özel eşyalarla elde kalan fotoğrafları saklamayı başardı ve bunlar ailemizin kültürel mirasının parçaları olarak bugüne kadar geldi. Fitnat Hanım, Mustafa Suphi'den aldığı 'Vatana dönüyorum. Karımı da sizlere tanıştırmak üzere getiriyorum, zaten oraları çok özledim' haberiyle evde bayram havası estirdi. Hem ona kavuşmak heyecanı, hem de bir Rus prensesi olduğunun dışında bilgi sahibi olmadığımız eşini tanıyacak olmanın neşesi, hepimizi derin bir sevince boğdu. Sonra meydana gelen olaylar ise, mutluluğumuzu derin bir kedere çevirdi"

SUPHI'NİN BÜYÜDÜĞÜ KÖŞK

Leyla Hanım, Mustafa Suphi'nin gençliğinin geçtiği Erenköy'deki yazlık köşkü anlatarak, yaşamından ve yetiştiği ortamdan ilginç bir kesit sunuyor:

"Büyük bir bahçe içinde yer alan 4 katlı köşkün Mustafa Suphi'ye ait olan çatı katı dairesi, ölümünden sonra yıllarca olduğu gibi muhafaza edilmişti. Küçük bir çocukken annemle, anneannem Memnune Hanım ve büyükbabam Ali Rıza Bey'i ziyarete gidişlerimizde, tuvalet kapağı çıkarak oynamama ses çıkarılmazdı. Düşündüğümde o katın anneler ve acılarıyla yüklü dokunulmamasız saklanan ölü bir mekan değil, daha çok 'Belki hayattadır, çıkar gelir. Dairesini bıraktığı gibi bulsun' umuduyla muhafaza edilen bir yer özelliği taşıdığı fikrine varıyorum. Her tarafta kitap doluydu.

En net hatırladığım her odada bulunan çalışma masala-

rının üzerinde dizili, renkli tüylü kalemleri olan rengarenk mürekkep hokkaları ve çekmelerdeki yabancı kentlere ve güzel hanımlara ait kartpostallar ve fotoğraflar. Kahvaltılık süt ve yumurtalar için bahçenin bir bölümünde inek ve keçi mes hayvanları beslenirdi. Vekili hanım (köşkün hesabını tutan kişi), aşçı, maklar, bahçıvan ve evlatlık kızlar hizmet verirdi.

Ehlikeyif bir kişi olarak anımsadığım anneannem Memnune Hanım'ın yatağının yanındaki duvarda daima elle uzatılır yükseklikte Antep'ten getirilen fıstık dalları bulunurdu. Memnune Hanım neşelendirmekle görevli özel çengisi Ayye Hanım'ın işine, Mustafa Suphi'nin hazin ölümünden sonra son verilmiş. Bu hanım sonra uzun yıllar babam Takiye'nin ilk operatör doktorlarından İstanbul Tıp Fakültesi'nin kurucusu olan Prof. Kerim Sebati Gür-gün'ün Erenköy'deki 'Afiyet Yurdu' isimli özel hastanesinde, hasta bakıcı olarak çalıştı."

Leyla Hanım da annesi ve ailenin diğer bireyleri gibi Fransız mürebbiye ile Fransız Okulu'nda eğitim görek (Notre Dame de Sion) büyümüş. Annesinin anlattığına göre Mustafa Suphi'nin, kardeşleri Fitnat ve Jale İsmet Hanım'ın Fransızca öğrenimlerine büyük ilgi gösterdiğini; ayrıca kardeşlerinin yemek masasına kurdesiz oturmalarına izin vermediğini, onun bu titizliği nedeniyle evde kimsenin en ufak bir derlin derliğe cesaret edemediğini naklediyor. Mustafa Suphi'nin, altın köstekli saati ve gümüş saplı bastonu olmadan sokağa çıkmadığını da anlatıyor.

Paris'ten döndüğü ve siyasi çalışmalarının henüz hız kazanmadığı dönemde Mustafa Suphi'nin, şıklığına gösterdiği özeni bozmamakla birlikte; geceleri zırlattığı erkaz torbalarını, fakir semtlerde dolaşarak usulca köşelere bıraktığı da ilginçliğiyle ilgili ipuçları veren bilgiler arasında yer alıyor.

Mustafa Suphi

'Kızlar Suphi'ye aşık!'

Leyla Hanım, Bakırköy'deki genç kızların Suphi'ye aşık olduğunu da evde çok anlattığını belirtiyor, "Kızlar Suphi'ye aşık olmuş. Pencereleri cumhuriyet bahçe olduğu için kendilerini göstermeye bu hanımlar dikkatini evlerine çekebilmek amacıyla, işlemeli renkli mendillerini ve hatta iç çama-

sırlarını Suphi'nin yoldan geçeceği saatlerde cumhuriyet kenarına ilâştirirlermiş. Bitişik köşkünün kızlarının işi daha da ileri götürerek duvarlarında küçük delikler açtırmak suretiyle Suphi'yi gözetledikleri de rivayetler arasında" diye ekliyor. Konu Suphi'nin öldürülmesine gelince Leyla Hanım'ın gözleri yaşıyor ve, "Onun ölümündeki esrar perdesinin kaldırılmasının bugün, belki çok büyük önemi kalmadı" diye sözlerini tamamlıyor.

